

Національна митно-тарифна та нетарифна політика за умов євроінтеграції

Туніцька Ю.М.

кандидат економічних наук,
старший викладач кафедри міжнародних економічних відносин
Київського національного торговельно-економічного університету

У статті досліджено особливості лібералізації митно-тарифного регулювання експортно-імпортних операцій в Україні щодо промислової та сільськогосподарської продукції, зокрема асиметричність та поступовість зниження ставок мита, недоліки застосування спеціальних захисних заходів вітчизняного виробника. Здійснено ґрунтовний порівняльний аналіз застосування нетарифних засобів регулювання зовнішньої торгівлі в Україні та ЄС. Досліджено здобутки та проблеми на шляху модернізації національної системи технічного регулювання, зокрема перешкоди створення системи оцінки відповідності продукції та імплементації європейських вимог у сфері санітарних та фітосанітарних заходів. Визначено загальні гальмівні чинники впровадження положень Угоди щодо тарифного та нетарифного регулювання в законодавство України.

Ключові слова: зона вільної торгівлі, мито, лібералізація, митний тариф, тарифна квота, нетарифні бар'єри, єдине вікно, уповноважений економічний оператор.

Tunitska J.M. НАЦИОНАЛЬНАЯ ТАМОЖЕННО-ТАРИФНАЯ И НЕТАРИФНАЯ ПОЛИТИКА В УСЛОВИЯХ ЕВРОИНТЕГРАЦИИ

В статье исследованы особенности либерализации системы таможенно-тарифного регулирования экспортно-импортных операций в Украине, в частности асимметричность и постепенность снижения ставок пошлины, недостатки применения специальных защитных мер отечественного производителя. Осуществлен основательный сравнительный анализ применения нетарифных средств регулирования внешней торговли в Украине и ЕС. Исследованы достижения и проблемы на пути модернизации национальной системы технического регулирования, в частности препятствия при создании системы оценки соответствия продукции и имплементации европейских требований в сфере санитарных и фитосанитарных мер. Определены общие препятствующие факторы внедрения положений Соглашения по тарифному и нетарифному регулированию в законодательство Украины.

Ключевые слова: зона свободной торговли, пошлина, либерализация, таможенный тариф, тарифная квота, нетарифные барьеры, единое окно, уполномоченный экономический оператор.

Tunitska J.M. NATIONAL CUSTOMS TARIFF AND NON-TARIFF POLICY IN THE CONDITIONS OF EUROINTEGRATION

The features of export-import operations customs-tariff regulation liberalization in Ukraine are investigated in the article. A comparative analysis of the non-tariff means use in Ukraine and the EU has been carried out. The achievements and problems on the way of the national technical regulation system modernization, in particular, obstacles to the creation of conformity assessment of products system and the implementation of European requirements in the field of sanitary and phytosanitary measures, are investigated. The general inhibitory factors of the Agreement provisions on tariff and non-tariff regulation implementation in the legislation of Ukraine are determined.

Keywords: free trade zone, duty, liberalization, customs tariff, tariff quota, non-tariff barriers, single window, authorized economic operator.

Постановка проблеми у загальному вигляді. На рахунку України сьогодні – 16 угод про вільну торгівлю, які включають 45 держав. Та найвагомішою є Угода про ЗВТ з ЄС (далі – Угода), що сприяє поживленню зовнішньої торгівлі між партнерами. Сукупна частка європейського ринку в обсязі українського експорту товарів та послуг із 2015 по 2017 р. зросла з 32,8% до 38,3%, а загальний товарообіг збільшився в 1,3 рази [1].

Очікується, що європейський геопросторовий пріоритет у зовнішній торгівлі завдяки поступовій імплементації Угоди дасть змогу забезпечити зростання ВВП України понад 0,5%, загальне підвищення добробуту громадян – на 1,2% щороку, збільшення середньої заробітної плати – на 5,5%, обсягів інвестицій із країн ЄС за умов припинення військового конфлікту, включення вітчизняних підприємств у панєвропейські ланцюги створення вартості [2].

Угода передбачає поступову гармонізацію вітчизняного законодавства, зокрема в частині митно-тарифного та нетарифного регулювання, до європейських вимог для інтегрування України в економічний простір співтовариства.

Аналіз останніх досліджень і публікацій.

Вагомим внеском у комплексне дослідження напрямів удосконалення тарифного та нетарифного регулювання в Україні стали напрацювання вітчизняних науковців: О.П. Борисенко, С.Ф. Гуцу, О.В. Дьяченко, Т.М. Мельник, К.С. Пугачевської, О.В. Сторожук, В.А. Устищенко та ін.

Формулювання цілей статті (постановка завдання). Метою статті є дослідження проблем модернізації національної митно-тарифної та нетарифної політики за умов євроінтеграції.

Виклад основного матеріалу дослідження. Модернізація національної митно-тарифної та нетарифної політики відбувається з урахуванням положень Угоди про асоціацію між Україною та Європейським Союзом (розділ IV «Торгівля і питання, пов'язані з торгівлею»), до якої входять такі глави: «Національний режим та доступ товарів на ринки», «Засоби захисту торгівлі», «Технічні бар'єри в торгівлі», «Санітарні та фітосанітарні заходи», «Митні питання та сприяння торгівлі» та ін., що сприятиме не тільки збільшенню обсягів експорту та імпорту між учасниками Угоди, а й структурним зрушенням в економіці України у цілому. Основою реформування системи регулювання зовнішньої торгівлі в Україні є гармонізація національного законодавства відповідно до директив ЄС. На 2017 р. досягнуто успіхів майже за всіма напрямками реформ, закладено підвалини для подальшого вдосконалення правового забезпечення.

Лібералізація системи тарифного регулювання експортно-імпортних операцій в Україні розпочалася зі вступом до СОТ. До цього часу основу вітчизняної політики у сфері митного регулювання доступу товарів на внутрішній ринок становили тарифні обмеження. Найнижчий рівень середньозваженої ставки ввізного мита зафіксовано у 2009 р. – 1,64%.

Перевищення середньоарифметичної ставки митного тарифу над середньозваженою свідчило про виконання митним тарифом України протекціоністської функції, передусім сільськогосподарських товарів. Позитивна динаміка коефіцієнта лібералізації торгівлі впродовж 2008–2013 рр. (у 2013 р. – на 30,1%, у тому числі на ринку продукції сіль-

ського господарства – на 41,5%, промислових товарів – на 30,8%) свідчила про спрощення руху товарів [3].

Проте рівень зв'язаного тарифу України був чи не найнижчим серед країн – торговельних партнерів, що негативно позначалося на цінній конкурентоспроможності вітчизняного виробника через політику обмінного курсу та високі темпи інфляції всередині країни. На момент підписання Угоди про асоційоване членство України в ЄС застарілі заходи протекціонізму все ще стримували активізацію вітчизняних виробників на міжнародному ринку та не відповідали ні зобов'язанням у межах СОТ, ні довгостроковим національним інтересам.

Заходи щодо реалізації відносин між Україною та ЄС із приводу асоціації стали основним стратегічним напрямом модернізації національної регуляторної політики України, зокрема у секторі тарифного та нетарифного регулювання зовнішньоекономічних відносин.

Зі створенням ЗВТ України з ЄС лібералізація тарифних і нетарифних методів регулювання зовнішньої торгівлі відбувається асиметрично: поступове скасування імпортних мит для більшості продукції протягом трьох-семи років в Україні супроводжується негайною тарифною лібералізацією в ЄС.

Загалом Україна та ЄС планують скасувати імпортні мита на 97% та на 96,3% тарифні лінії [4]. Україна поступово впродовж 10 років зменшуватиме ввізні мита на продукцію сільськогосподарства та переробної промисловості, які є стратегічно важливими для неї (табл. 1).

За негайного скасування діючих тарифів ЄС для 94,7% товарних груп українських промислових товарів в Україні запроваджено негайний преференційний режим лише для 49,2% промислових європейських товарів з ЄС. Після семи років перехідного періоду частка експорту ЄС, до якої Україна запровадить тарифну лібералізацію, зросте до 96% [4].

Поступове скасування імпортного мита в Україні за три-п'ять років поширюється на деякі види мінеральних продуктів, органічної продукції хімічної промисловості, добрив, автомобільних гумових шин, шкіряних виробів і текстильних товарів, наприклад головних уборів.

Для захисту вітчизняної автомобільної галузі, яка пристосувалася до зменшення імпортних мит із 25% до 10% унаслідок вступу України до СОТ, для виробників легкових та

Зміна тарифного захисту України та ЄС за умов ЗВТ

Найменування групи, розділу за УКТЗЕД	Середня арифметична ставка ввізного мита					
	Діюча		3 моменту набуття угодою чинності		11-й рік	
	Україна	ЄС	Україна	ЄС	Україна	ЄС
Усього по Митному тарифу	4,95	7,6	2,42	0,5	0,32	0,05
по товарах груп УКТЗЕД 01-24 (сільське господарство)	9,24	19,8	6,77	0,6	1,38	0,24
по товарах груп УКТЗЕД 25-97 (промислові та перероблені сільськогосподарські товари)	3,67	3,9	1,12	0,5	0,00	0,0

Джерело: складено автором на основі [5]

вантажних автомобілів встановлено винятковий тривалий перехідний період – 10 років. У перший рік імпорту мито знижується переважно до 9–10% із подальшим поступовим скасуванням протягом 7–10 років. Починаючи з другого року запровадження ЗВТ Україна може до 15 років зберігати імпортуний тариф на рівні 10%, якщо протягом попереднього року обсяг імпорту з ЄС перевищив 45 тис. автомобілів або імпорту з ЄС становив 25% від загальної кількості нових автомобілів, проданих на українському ринку.

Проте такі спеціальні захисні заходи вітчизняного виробника можуть стати додатковим тягарем для кінцевого споживача «дорогого» імпорту й ускладнити інтеграцію автомобільної промисловості України до конкурентоспроможних європейських ланцюгів постачання.

Спеціальні умови лібералізації запроваджено і для української текстильної промисловості: зниження ввізного мита на вживаний одяг на п'ять років супроводжуватиметься застосуванням вхідних цін.

Україна зобов'язана скасувати ставки імпорту мита на 88,5% товарних позицій сільськогосподарської (с/г) продукції. Сьогодні мита на вказані товари спростовано на 35,2% тарифних ліній (тоді як Євросоюзом – 83,1%). Для решти продуктів європейських країн встановлено перехідний період – сім років [4].

Однак ставки імпорту мита скасовані не за усіма с/г товарами. До 8,7% від загального обсягу тарифів на товари АПК передбачено проведення протягом 5–10 років обмеженого лінійного скорочення на 20–60% (зокрема, для молочної продукції, яєць, цукру, олій і жирів тваринного походження) зі збереженням залишкових рівнів тарифів після закінчення перехідного періоду.

Для порівняння: ЄС знизить тарифи на продукцію АПК практично повністю у всіх випад-

ках, причому встановлено значно коротші перехідні періоди, ніж в Україні: 82,2% від усіх відповідних тарифів буде скасовано негайно і тільки 1,2% буде знижено до нуля протягом семи років.

Україна нарівні з ЄС зобов'язалася поступово скасувати діючі експортні мита впродовж 10 років, не запроваджуючи при цьому нових, адже в ЄС вони інтерпретуються як непряма субсидія для вітчизняної промисловості. Відносно деяких груп товарів (насіння соняшнику, шкірсировина, окремі види продукції з металу, сталі та міді) уведено в дію спеціальний захисний механізм (на 15 років), за яким встановлено обов'язкове стягнення додаткового збору в разі перевищення загального обсягу експорту з України до ЄС встановленого граничного рівня.

Попри двосторонню домовленість про заборону збільшення ставки діючого мита або запровадження нового мита на продукцію походженням з країни – учасниці угоди в 2015 р. Україна вимушено збільшила на 5% ставку ввізного мита на промислові товари й на 10% – на продукцію АПК для суттєвого скорочення її золотовалютних резервів та відновлення платіжного балансу. Зважаючи на економічну кризу в Україні, ЄС та більшість членів СОТ визнали ці заходи правочинними в межах правил організації в частині платіжного балансу (ст. XII ГАТТ), якщо Україна припинить їх застосування до кінця 2016 р. Надбавку було скасовано 1 січня 2016 р.

В Україні почали діяти правила визначення походження, що встановлюють порядок визначення місця повного виробництва, критеріїв достатньої обробки або переробки на території країн-партнерів, що надає право вітчизняному виробнику на отримання сертифікату з перевезення товару EUR.1 або декларації інвойс.

Двостороння кумуляція походження передбачає можливість використання виробниками ЄС і України матеріалів та компонентів походженням із країни іншої сторони, неначе вони походять із власної країни, для отримання преференційного режиму.

Надання сертифікату EUR.1 здійснюється безоплатно митними органами з початку 2016 р. Проте його отримання не обов'язкове в разі неперевикнення загальною фактурною вартістю партії товарів українського походження 6 тис. євро, якщо експорт здійснює уповноважений економічний оператор, або в європейських державах по відношенню до імпорту продукції затверджені нульові ставки мита (за винятком положень Правил походження щодо кумуляції та квот).

Зважаючи на приєднання України до Регіональної конвенції про пан-євро-середземноморські преференційні правила походження (ПЕМ) у 2018 р., на договірні сторони якої у 2017 р. припало 60% обсягу вітчизняного експорту та 50% від загального обсягу імпорту, використання ідентичних правил походження та діагональної кумуляції дасть можливість експортерам користуватися пільговими ставками мита і сприятиме їх залученню до міжнародних ланцюгів створення доданої вартості, збільшенню обсягів іноземного інвестування [9].

Позитивно вплине приєднання України до Конвенції на виробників автомобільних комплектуючих, деревообробну і текстильну промисловість, виробництво взуття та машинобудування.

Україною укладено угоди про вільну торгівлю (УВТ) із такими учасниками ПЕМ, як ЄС, ЄАВТ, Грузія, Македонія, Молдова, Чорногорія, у межах яких іде заміна специфічних (притаманних для кожної країни) протоколів про походження товарів нормами Конвенції. На завершальній стадії процес підготовки до підписання угоди про вільну торгівлю з Туреччиною, Ізраїлем, Сербією [6].

Проте, реалізуючи свої зобов'язання стосовно «комфортної» поступової лібералізації доступу до вітчизняного ринку європейської продукції, Україна фактично позбавлена можливості реалізації захисних механізмів щодо власних ключових галузей економіки, які сприймаються ЄС як порушення вимог про неприпустимість торговельних бар'єрів. Наприклад, визнано неприпустимим введення Україною з 1 листопада 2015 р. заборони на експорт деревини у необробленому стані внаслідок невиправдано низького рівня

валютних надходжень від вивезення кругляка за кордон (лише 0,9% від загального обсягу експорту), що призвело до безконтрольної вирубки лісів і зменшення лісистості з 16% у 1996 р. до 11% у 2015 р. за оптимального значення цього показника 20% [7].

При цьому переважають захисні механізми з боку ЄС. Тоді як Україною застосовано тарифні квоти для 2,8% тарифних позицій для с/г товарів з ЄС (у т. ч. м'яса і цукру), доступ до європейського ринку для вітчизняних товарів є обмеженим, що виявляється у запровадженні тарифних квот на експорт українських товарів, які не завжди враховують специфіку національного господарства. Це призводить до швидкого вичерпання річних обсягів безмитних квот за окремими групами товарів, а в інших випадках безмитні квоти залишаються незатребуваними.

Збільшення деяких торгових преференцій для України з боку ЄС (у 2017 р. тарифні квоти зросли у середньому на 10% для 18 вітчизняних агрохарчових товарів (меду, м'яса птиці, круп та борошна та ін.) не є виключно позитивним фактом, з огляду на положення ст. 4 резолюції Європейського Парламенту, де йдеться про можливість уведення у будь-який час мита на товар українського походження (у разі його імпорту), якщо виникнуть серйозні труднощі у виробників з ЄС.

Термін дії та обсяги надання торгових преференцій пов'язуються з ефективністю проведення Україною реформ за різними напрямками суспільного розвитку.

Очевидним є факт забезпечення ЄС захисту власних економічних інтересів в односторонньому порядку. У ст. 32-1 Угоди затверджено пряму заборону будь-якого виду експортних субсидій на с/г товари, призначені для вивезення, натомість у ст. 40-1 закріплено право ЄС на субсидії в односторонньому порядку [8].

Вдосконалення вітчизняної митної політики відповідно до вимог ЄС здійснюється згідно з Дорожньою картою євроінтеграційних реформ (2015 р.) та за участю міжнародних програм і організацій із питань митної безпеки, які сприяють: обміну інформацією з метою розбудови інституціональної спроможності, необхідної для адаптації національного законодавства; державному управлінню інституціями для їх ефективної роботи в ЄС; засвоєнню масштабного правового доробку ЄС; скороченню перехідного періоду; економічному та соціальному зближенню [9].

Серед основних проблем вітчизняної митниці – застарілість технічного оснащення, витратність процесу митних процедур, корупція. Якщо імпортери пов'язують свої проблеми насамперед із валютним регулюванням, то експортери вказують на погану транспортну інфраструктуру та бюрократію. Хоча у 2017 р. більшість (54%) підприємств проходила митницю через «єдине вікно», витрачаючи на всі процедури в середньому чотири години.

Затримка з ухваленням у 2017 р. Конвенції про спрощення формальностей у торгівлі товарами та єдиного режиму транзиту, регламентів, якими встановлюється Митний кодекс Союзу, системи Співтовариства для звільнення від сплати мит, норм про митний контроль над дотриманням прав інтелектуальної власності унеможливила впровадження деяких практичних заходів, зокрема: визначення механізмів взаємної допомоги у сфері подання претензій; закріплення процедури виконання митних формальностей; визначення правил використання електронної системи транзиту для виконання митних формальностей та ін. Отже, домовленості, прописані в операційних висновках Митного підкомітету співробітництва «Україна – ЄС» від 15 червня 2017 р., що стосувалися уповноважених економічних операторів та впровадження вторинного законодавства у цій сфері, не були досягнуті в повному обсягу в указаний час.

Досі не прийняті законопроекти № 4777, № 4776, що прискорили б запровадження у дію інституту уповноваженого економічного оператора (УЕО) – фактору спрощення митних процедур, удосконалення контролю та ефективної організації ресурсів митниці.

Основними перешкодами ефективного функціонування системи «єдиного вікна» в Україні як ключового елемента механізму спрощення процедур торгівлі, що вимагає адаптації вітчизняного законодавства до зобов'язань держави у рамках Угоди СОТ «Про застосування санітарних та фітосанітарних заходів» та «Про спрощення процедур торгівлі» та світових практик (у т. ч. митних прототипів, які зазначені в Угоді про асоціацію), є: відсутність у деяких регіонах України комп'ютерного забезпечення та мережі Інтернет; статус електронного документа як повного еквівалента паперового документа досі не затверджено, тому на практиці митниця вимагає подання документів у паперовому вигляді; під виглядом «електронного декларування» товарів замість електронного запису міжнародно визнаного формату вико-

ристовуються звичайні скановані електронні копії паперових документів.

Важливим досягненням на шляху приєднання нашої держави до Конвенції про єдиний режим транзиту 2017 р. є прийняття необхідного нормативно-правового забезпечення впровадження комунікації з Новою комп'ютеризованою транзитною системою ЄС (NCTS) та єдиного адміністративного документа. Успішне функціонування національного модулю NCTS в односторонньому порядку в тестовому режимі протягом року є необхідною умовою для отримання запрошення про приєднання до Конвенції, що значно спростить умови ведення міжнародної торгівлі для суб'єктів господарювання.

В Україні очікується докорінна зміна митниці за напрямками: зміна структури митних органів; аудит та регламентування митних процедур і процесів відповідно до світових стандартів; систематизація законодавства; модернізація ІТ-системи митниці; безпека митних даних; реформа системи оцінки митної вартості товарів; розвиток міжнародного митного співробітництва; створення власного моніторингового центру; розвиток автоматизованої системи управління ризиками; нова кадрова політика та ін.

Прискорення реформ у митній сфері поставить Україну на один щабель із високорозвиненими країнами та дасть змогу використати переваги, отримані в результаті введення в дію Угоди про вільну торгівлю з ЄС.

З-поміж усіх нетарифних засобів регулювання зовнішньої торгівлі країни ЄС віддають перевагу технічним бар'єрам (табл. 2). Наприклад, у 2017 р. ЄС ініціював 1 140 заходів. Суворі норми у сфері безпечності продукції спричиняють збільшення кількості санітарних і фітосанітарних заходів (у 2017 р. – до 644 од). Україна порівняно з ЄС застосовує незначну кількість нетарифних заходів.

Подолання технічних бар'єрів у торгівлі промисловою продукцією є важливою умовою для ефективного функціонування поглибленої та всеосяжної зони вільної торгівлі між Україною та ЄС, наближення українських виробників промислової продукції до ринку ЄС та нарощення експорту товарів із високою доданою вартістю з України.

Європейська система технічного регулювання визнана найбільш ефективною у світі у сфері усунення технічних бар'єрів у міжнародній торгівлі. Основні вимоги до безпечності й якості продукції зазначені у технічних регламентах ЄС і є обов'язковими на відміну

Таблиця 2

**Нетарифне регулювання у країнах ЄС та Україні в 2007, 2013–2017 рр.,
кількість ініційованих та діючих заходів**

Назва заходу	2007		2013		2014		2015		2016		2017	
	Україна	ЄС	Україна	ЄС	Україна	ЄС	Україна	ЄС	Україна	ЄС	Україна	ЄС
Санітарні та фіто-санітарні заходи	1	325	93	480	103	534	108	569	120	591	120	644
Технічні бар'єри в торгівлі	-	373	94	787	99	868	106	943	113	1046	131	1140
Антидемпінгові заходи	21	147	26	109	19	117	17	123	18	127	18	123
Компенсаційні заходи	-	10	-	18	1	16	1	14	1	16	1	16
Гарантії	2	-	3	-	3	-	3	-	2	-	2	
Спеціальні гарантії	-	23	-	27	-	27	-	27	-	27	-	27
Кількісні обмеження	-	2	3	11	4	12	4	12	4	18	4	18
Тарифні квоти	1	87	1	87	1	87	1	87	1	87	1	87

Джерело: складено автором на основі [10]

від гармонізованих стандартів ЄС, які розроблено в рамках технічних регламентів і вважаються добровільними. Дотримання під час виробництва продукції одного з гармонізованих стандартів ЄС означає загальне дотримання базових вимог, окреслених у технічному регламенті. Контроль над дотриманням вимог технічних регламентів здійснюється за допомогою організації системи ринкового нагляду.

Україна завчасно провела гармонізацію горизонтального законодавства з правом ЄС та ухвалила всі рамкові закони у цій сфері ще до визначеного терміну виконання зобов'язань.

Згідно із Законом України «Про технічні регламенти та оцінку відповідності» від 10 лютого 2016 р. здійснюється поступова реформа вітчизняної системи технічного регулювання шляхом переходу від обов'язкової сертифікації в державній системі сертифікації до європейської системи оцінки відповідності. З 1 січня 2018 р. спростовано державну систему обов'язкової та добровільної сертифікації продукції, що впроваджена в Україні Декретом Кабінету Міністрів України «Про стандартизацію і сертифікацію» № 46-93 від 10 травня 1993 р. [11].

На шляху гармонізації в галузі технічних регламентів виникла низка перешкод,

зокрема труднощі в імплементації техрегламентів та директив, які перебувають у віданні кількох структур.

Україна запроваджує європейські стандарти (EN) з одночасним скасуванням конфліктних національних та міждержавних стандартів (ГОСТів). На початок 2018 р. фонд національних стандартів налічував 23 677 од., з яких 13 211 – міжнародні та європейські стандарти, прийняті як національні. Їх застосування свідчить про відповідність продукції вимогам зазначених технічних регламентів (отримання презумпції відповідності). Прийнято національні стандарти, ідентичні гармонізованим європейським, та відповідність яким надає презумпцію відповідності вимогам технічних регламентів; у повному обсязі (14 475) спростовано міждержавні стандарти (ГОСТи), розроблені до 1992 р. [12].

Разом із розробленням проекту закону України «Про внесення змін до деяких законів України щодо військових стандартів» розпочато формування нової системи військової стандартизації в Україні, у межах якої будуть прийматися стандарти НАТО.

У галузі метрології у 2017 р. завершено створення чотирьох державних первинних еталонів та впроваджено атестацію аудиторів. Віднині національні органи беруть участь у європейських та міжнародних організаціях

зі стандартизації, метрології, оцінки відповідності, акредитації. Україною отримано статус організації-компаньйона (CSB) зі стандартизації в Європейському комітеті зі стандартизації (CEN) та Європейському комітеті зі стандартизації в галузі електротехніки (CENELEC), підписано Меморандум про взаєморозуміння між Національним органом стандартизації та Європейським інститутом телекомунікаційних стандартів ETSI, що прискорить наближення вітчизняної системи стандартизації до європейської. Діяльність Національного агентства з акредитації України (НААУ) визнано в ЄС.

Серед переваг запровадження положень Угоди АСАА слід відзначити [13–15]: поступове зниження нетарифних бар'єрів у зовнішньоторговельних відносинах з європейськими та іншими країнами світу, що відкриє нові ринки та активізуватиме експортні операції внаслідок взаємного визнання сертифікатів відповідності між Україною та ЄС у пріоритетних секторах промисловості; забезпечення високого рівня безпеки продукції та послуг, витіснення з ринку дешевих товарів, що зумовить кращий захист прав споживачів від неякісних товарів, сприятиме поліпшенню їхнього здоров'я та зменшенню травматичних ситуацій. Імплементация Україною Угоди АСАА означатиме завершення створення системи технічного регулювання, горизонтально гармонізованої з європейською.

Основним ризиком для вітчизняних підприємств є необхідність значного обсягу витрат на пристосування до нової системи.

Відбувається перший етап підготовки до підписання Угоди АСАА щодо трьох секторів промислової продукції (низьковольтне електричне обладнання; електромагнітна сумісність обладнання; безпека машин), у ході якого вітчизняні технічні регламенти приведені у відповідність до європейських, призначено органи з оцінки відповідності, оновлено переліки національних стандартів тощо.

Попри позитивну оцінку вітчизняного законодавства процес підготовки до підписання Угоди АСАА в 2017 р. уповільнився через відсутність повної відповідності нормам ЄС окремих положень законів у сфері технічних регламентів та оцінки відповідності, державного ринкового нагляду і контролю нехарчової продукції, низький рівень комунікації між органами ринкового нагляду, невідповідність кадрового забезпечення, несвоєчасне здійснення заходів щодо запиту бюджетного фінансування закупівлі зразків нехарчової продукції.

Основною перешкодою створення в Україні системи оцінки відповідності продукції вітчизняними органами з оцінки відповідності є труднощі з нотифікацією некомпетентних органів, які не проводять реальних випробувань та нездатні оцінити протокол випробувань, виданий іншою лабораторією, що здешевлює їхні послуги та підвищує привабливість для несумлінних суб'єктів бізнесу. Міністерство економічного розвитку та торгівлі України та Американська торговельна палата визначили напрями внесення поправок до законодавства про маркування окремих видів продукції та до Закону «Про захист прав споживачів» і подальшої співпраці щодо імплементации міжнародних й європейських норм до системи технічного регулювання України [16].

Відповідно до Всеохоплюючої стратегії імплементации законодавства у сфері санітарних та фітосанітарних заходів до вимог ЄС, гл. 4 (СФЗ), до кінця 2021 р. Україна має адаптувати до національного законодавства понад 250 актів ЄС за такими напрямками, як державний контроль у сфері СФЗ, безпеку харчових продуктів та кормів, здоров'я і благополуччя тварин, здоров'я рослин тощо. Угодою про асоціацію встановлено механізм визнання еквівалентності СФЗ стосовно окремих заходів чи всієї системи, що застосовується до сектору, підсектору, товару [17].

У 2017 р. створено Підкомітет з управління СФЗ Комітету Асоціації «Україна – ЄС» у торговельному складі, у рамках роботи якого триває погодження положень Всеохоплюючої стратегії СФЗ між Україною та ЄС для її затвердження на двосторонньому рівні «Україна – ЄС» у вигляді Додатку V до гл. 4 Угоди про асоціацію через оновлення окремих актів європейського законодавства, у т. ч. зміну термінів адаптації цих актів ЄС.

Відповідно до Стратегії СФЗ, прийнято низку законів, які створюють фундамент для адаптації української системи безпечності харчової продукції відповідно до європейських директив. Для реалізації ключового європейського принципу «від лану до столу» з вересня 2017 р. по 2018 р. (а з 2019 р. це очікує й на дрібні підприємства) усіма великими вітчизняними виробниками харчової продукції з/без умісту необроблених інгредієнтів тваринного походження запроваджуються система НАССР, європейські правила виробництва органічної продукції тваринного й рослинного походження, вимоги до продуктів із какао й шоколаду та організації торгівлі

рослинами, насінням рослин, продуктами рослинного походження.

Серед інших позитивних зрушень: створення Державної служби України з питань безпечності харчових продуктів та захисту споживачів; розроблення та застосування у рамках контролю над експортом вітчизняної яловичини на європейський ринок у 2017 р. національної програми безперервного моніторингу великої рогатої худоби на губчасту енцефалопатію та єдиного підходу до регулювання імпорту продуктів тваринного походження з європейських країн до України.

Підтвердженням результативності здійснених реформ у сфері фітосанітарних заходів є отримання у 2017 р. доступу до європейського ринку 290 виробниками продукції тваринного походження, зокрема 110 із них – суб'єкти харчової промисловості.

Нагальним питанням є впровадження європейських вимог до виробництва та обігу кормів, що завадить потраплянню до організму людини шкідливих речовин через продукти тваринного походження. Потребує імплементації європейське законодавство щодо надання споживачам інформації про харчові продукти.

Найбільшою перешкодою для гармонізації законодавства зазвичай є процес погодження проектів актів у сфері СФЗ Державною регуляторною службою та Міністерством юстиції України.

Загалом порівняно з іншими країнами, які пройшли шлях до вступу в ЄС, процес адаптації національного законодавства в Україні відбувається повільно, що гальмує модернізацію національної регуляторної політики у цілому. Наприклад, у Польщі з 2000 р. приймалися щорічно 70–90 законодавчих актів [18], а на момент набуття повного членства в ЄС обсяг неімplementованих у національне законодавство актів ЄС дорівнював 2,9%. Рівень же відставання України, за попередніми розрахунками, становить 60%.

Ключовими чинниками прискорення правотворчої діяльності є мотивація та зацікавленість держави в активізації модернізації регуляторного законодавства України з урахуванням положень актів ЄС та Угоди про ЗВТ. Проте застосування до України дискримінаційного підходу з боку ЄС під час складання тексту Угоди про асоціацію, в якій міститься недвозначне положення про те, що Угода залишає відкритим майбутній розвиток відносин Україна – ЄС [19], свідчить про невідповідність статусу України навіть у разі сум-

лінного ставлення до процесу імплементації актів права ЄС у національне законодавство. Натомість набуття статусу членів ЄС Польщею та Угорщиною чітко зафіксовано у преамбулі та перших статтях Угоди. Слід взяти до уваги непослідовну політику окремих членів ЄС щодо членства нашої держави в ЄС. У 2017 р. противником запропонованого збільшення обсягу преференцій для України стала також Франція.

Гальмівними чинниками імплементації Угоди є: несистемна робота уряду держави (Кабінетом Міністрів не розроблено річні плани роботи з реалізації Загальнодержавної програми адаптації вітчизняного законодавства до європейського і, відповідно, відсутня така звітність); недостатність інформування України про нормотворчу діяльність в ЄС (за винятком санітарних, фітосанітарних заходів та публічних закупівель); відсутність можливості впливати на зміни в законах, які згодом потребуватимуть імплементації в національні, на відміну від інших асоційованих членів.

Висновки з цього дослідження. Таким чином, модернізація вітчизняної митно-тарифної та нетарифної політики відповідно до положень глав розділу IV «Торгівля і питання, пов'язані з торгівлею» Угоди про асоціацію відбувається повільно, зважаючи на внутрішні стримуючі чинники (зокрема, повільний процес гармонізації українського законодавства через несистемну роботу парламенту та уряду) та зовнішні чинники (дискримінаційне ставлення до України офіційних органів ЄС та запровадження ними нерівноцінних захисних механізмів європейського ринку).

Серед позитивних здобутків на шляху реформування системи регулювання виділено: застосування перехідного періоду для тарифної лібералізації з метою захисту вітчизняного виробника на тлі негайного скасування імпорتنих мит в ЄС; забезпечення на перспективу можливості лібералізації торгівлі за умовами угод про вільну торгівлю у регіоні П'ЄМ з огляду на набуття Україною статусу учасниці Регіональної конвенції про пан-євро-середземноморські преференційні правила походження; наближення до завершального етапу створення системи технічного регулювання, горизонтально гармонізованої з відповідною системою ЄС; реформування системи безпечності харчової продукції на основі впровадження базових європейських принципів та практик відпо-

відно до розробленої Стратегії СФЗ України; реформування вітчизняної митної справи відповідно до вимог ЄС (ратифікація Угоди про спрощення процедур торгівлі, впровадження системи «єдиного вікна», інституту УЕО); підготовчі заходи до підписання Конвенції про єдиний режим транзиту; розроблення концепції реформування митниці.

У процесі реформування вітчизняної митно-тарифної та нетарифної політики інтереси національних товаровиробників залишаються недостатньо захищеними, що робить економічно не вигідним виключно європей-

ський пріоритет розвитку зовнішньої торгівлі України. Гармонізація регулятивних важелів відповідно до директив європейського законодавства на тлі стабільно негативного сальдо торговельного балансу України з ЄС має стати трампліном для забезпечення виходу вітчизняного виробника на альтернативні швидкозростаючі ринки (наприклад, Азії та Африки) та поштовхом для пошуку шляхів відновлення позицій на традиційних ринках деяких країн, діяльність на яких менш зарегульована і забезпечена постійним попитом на вітчизняну продукцію.

ЛІТЕРАТУРА:

1. Зовнішня торгівля товарами та послугами у 2017 р. Статистичний збірник. К., 2018. С. 12.
2. Хапатнюковський М., Головачова О. Протидія глобальним дисбалансам у сфері зовнішньої торгівлі України. Економіко-правова парадигма розвитку сучасного суспільства. 2016. № 1. URL: <https://studlib.org.ua/index.php/eprs/article/view/13/14>.
3. Пугачевська К.С. Імпортозалежність та тарифне регулювання імпорту в Україні. Наук. вісн. Мукачів. держ. ун-ту. Серія «Економіка». 2016. Вип. 1(5). С. 56.
4. ЄС-Україна: поглиблена та всеохоплююча зона вільної торгівлі. URL: http://eeas.europa.eu/archives/delegations/ukraine/documents/virtual_library/dcfta_guidebook_web.pdf.
5. Угода про асоціацію між Україною, з однієї сторони, та Європейським Союзом, Європейським співтовариством з атомної енергії і їхніми державами-членами, з іншої сторони, від 30.11.2015. URL: http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/984_011.
6. Участь України у Регіональній Конвенції про пан-євро-середземноморські преференційні правила походження. URL: <http://www.me.gov.ua/Documents/Detail?lang=uk-UA&id=44b07f40-8e88-401f-8343-35c462586c13&title=UchastUkrainiURegionalniiKonventsiiProPanvroseredzemnomorskiPreferentsiiniPravilaPokhodzhennia>.
7. Угода про Асоціацію з ЄС: можливості та ризики. URL: http://ipress.ua/mainmedia/ugoda_pro_asotsiatsiyu_z_yes_mozhlyvosti_ta_ryzyky_infografika_238507.html.
8. Устименко В.А. Економіко-правові ризики та можливості реалізації Угоди про асоціацію з ЄС : стенограма наук. доп. на засіданні Президії НАН України (11 жовтня 2017 р.). Вісник НАН України. 2017. № 12.
9. Дорожня карта євроінтеграційних реформ: завдання на 2015 рік для Верховної Ради України. Європейська правда: Міжнародна безпека та євроінтеграція України. 2015. URL: <https://www.slideshare.net/UAREforms/euroreforms-road-mapukr20072015>
10. Офіційний сайт Світової організації торгівлі. URL: www.wto.org.
11. З 01.01.2018 Україна повністю перейшла до процедур підтвердження відповідності сертифікації продукції та послуг Європейським принципам. URL: <http://volynstandart.com.ua/from-01-01-2018-ukraine-has-completely-switched-to-the-procedures-for-verifying-the-conformity-of-products-and-services-certification-according-to-the-european-principles/2585/announces/?print=print>.
12. Звіт про виконання Угоди про асоціацію між Україною та ЄС у 2017 році. URL: https://eu-ua.org/sites/default/files/imce/layout_16_02_final.pdf.
13. Чернецька О. Євростандарт VS ГОСТ: чому гармонізація технічних стандартів важлива для бізнесу? URL: <https://reforms.censor.net.ua/m3019565>.
14. Технічне регулювання в ЄС. URL: <https://ukraine-eu.mfa.gov.ua/ua/Ukraine++EU+export-import+helpdesk+/Non-tariff+regulation/Technical+Regulation>.
15. Гармонізація технічного регулювання, стандартів та оцінки відповідності, угода про оцінку відповідності та прийнятність промислових товарів. URL: http://www.ier.com.ua/ua/Ukraine_EU_project/materials/AA_title_4/barriers/harmonisation.
16. Мінекономрозвитку продовжує підготовку до підписання Угоди АСAA 26.06.2017. URL: <http://www.me.gov.ua/News/Detail?lang=uk-UA&id=81e80461-136b-4c87-bfb4-af6f5d06750b&title=MinekonomrozvitkuProdovzhuPidgotovkuDoPidpisanniaUgodiAsaa>.
17. Розпорядження КМУ від 24 лютого 2016 р. № 228-р «Про схвалення Всеохоплюючої стратегії імплементації Глави IV (Санітарні та фітосанітарні заходи) Розділу IV «Торгівля і питання, пов'язані з торгівлею» Угоди про асоціацію між Україною, з однієї сторони, та Європейським Союзом, Європейським Співтовари-

ством з атомної енергії і їхніми державами-членами, з іншої сторони. URL: <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/228-2016-%D1%80>.

18. Nowak B. Implementation of Directives into Domestic Legal System. The Case of Poland. Yearbook of Polish European Studies. 2005. V. 9. URL: <http://www.ce.uw.edu.pl/en/about-the-publishing-programme/the-yearbook/past-issues/?rocznik=9w2005&rid=80#programwydawniczy>.

19. Макаренко І. Експерт розповів, чим небезпечна експансія ЄС для України. URL: <http://www.unn.com.ua/uk/news/1707223-ekspert-rozpoviv-chim-nebezpechna-ekspansiya-yes-dlya-ukrayini>.

REFERENCES:

1. Derzhavna sluzhba statystyky Ukrainy (2018) Zovnishnia torhivlia tovaramy ta posluhamy u 2017 r [Statystychnyi zbirnyk], Kyiv: Informatsiino-analitychne ahentstvo.

2. Khapatniukovskiy M., Holovachova O. (2016) Protydiia hlobalnym dysbalansom u sferi zovnishnoi torhivli Ukrainy [Ekonomiko-pravova paradyhma rozvytku suchasnoho suspilstva] (electronic journal), no. 1, Available at: <https://studlib.org.ua/index.php/eprs/article/view/13/14>

3. Puhachevska K. S. (2016) Importozalezhnist ta taryfne rehuliuвання importu v Ukraini [Import dependence and tariff regulation of imports in Ukraine] Nauk. visn. Mukachiv. derzh. un-tu. vol. 1(5). – pp. 56.

4. Predstavnytstvo YeS v Ukraini (2013) YeS-Ukraina: pohlyblena ta vseokhopliuiucha zona vilnoi torhivli [EU-Ukraine: An In-depth and Comprehensive Free Trade Area], Kyiv, Available at: http://eeas.europa.eu/archives/delegations/ukraine/documents/virtual_library/dcfta_guidebook_web.pdf

5. Uhoda pro asotsiatsiiu mizh Ukrainoiu, z odniiei storony, ta Yevropeiskym Soiuzom, Yevropeiskym spivtovarystvom z atomnoi enerhii i yikhnyimi derzhavamy_chlenamy, z inshoi storony vid 30.11.2015 [The Association Agreement between Ukraine, on the one hand, and the European Union, the European Atomic Energy Community and their member countries, on the other side of 30.11.2015], Kyiv, Available at: http://zakon3.rada.gov.ua/aws/show/984_011

6. Departament mizhnarodnoho torhovelnno-ekonomichnoho spivrobotnytstva ta yevropeiskoi intehratsii (2018) Uchast Ukrainy u Rehionalnii Konventsii pro pan-yevro-seredzemnomorski preferentsiini pravyla pokhodzhennia [Participation of Ukraine in the Regional Convention on pan-Euro-Mediterranean preferential rules of origin], Kyiv, Available at: <http://www.me.gov.ua/Documents/Detail?lang=uk-UA&id=44b07f40-8e88-401f-8343-35c462586c13&title=UchastUkrainiURegionalniiKonventsiiProPanvrosередземноморскиPreferentsiiniPravilaPokhodzhennia>

7. Uhoda pro Asotsiatsiiu z YeS: mozhlyvosti ta ryzyky [Association Agreement with EU: opportunities and risks] Kyiv, Available at: http://ipress.ua/mainmedia/ugoda_pro_asotsiatsiyu_z_yes_mozhlyvosti_ta_ryzyky__infografika_238507.html

8. Ustyenko V. A. (2017) Ekonomiko-pravovi ryzyky ta mozhlyvosti realizatsii Uhody pro asotsiatsiiu z YeS : stenohrama nauk. dop. na zasidanni Prezydii NAN Ukrainy [Economic and legal risks and opportunities for the implementation of the Association Agreement with the EU: transcripts of sciences. add at a meeting of the Presidium of the National Academy of Sciences of Ukraine] Visn. NAN Ukrainy, no. 12.

9. Dorozhnia karta yevrointehratsiinykh reform: zavdannia na 2015 rik dlia Verkhovnoi Rady Ukrainy [Road Map for European Integration Reforms: 2015 task for Verkhovna Rada of Ukraine] Yevropeiska pravda: Mizhnarodna bezpeka ta yevrointehratsiia Ukrainy [European Truth: International Security and Eurointegration of Ukraine], Kyiv, Available at: <https://www.slideshare.net/UAREforms/euroreforms-road-mapukr20072015>

10. Ofitsiynyi sait Svitovoi orhanizatsii torhivli, Available at: www.wto.org.

11. Z 01.01.2018 Ukraina povnistiu pereishla do protsedur pidtverdzhennia vidpovidnosti sertyfikatsii produktsii ta posluh Yevropeiskym pryntsyvam [From 01.01.2018 Ukraine has completely switched to the procedures for confirming the conformity of product and service certification to the European principles] Available at: <http://volynstandart.com.ua/from-01-01-2018-ukraine-has-completely-switched-to-the-procedures-for-verifying-the-conformity-of-products-and-services-certification-according-to-the-european-principles/2585/announces/?print=print>

12. Government Office for the Coordination of European and Euro-Atlantic Integration (2017) Zvit pro vykonannia Uhody pro asotsiatsiiu mizh Ukrainoiu ta YeS u 2017 rotsi [Report on the implementation of the Association Agreement between Ukraine and the EU in 2017] Available at: https://eu-ua.org/sites/default/files/imce/layout_16_02_final.pdf

13. Chernetska O. Yevrostandarty VS HOST: chomu harmonizatsiia tekhnichnykh standartiv vazhlyva dlia biznesu? [Eurostandards VS GOST: why harmonization of technical standards is important for business?] Available at: <https://reforms.censor.net.ua/m3019565>.

14. Ukraine's Delegation to the European Union and the European Atomic Energy Community (2018) Tekhnichne rehuliuвання v YeS [Technical regulation in the EU] Available at: <https://ukraine-eu.mfa.gov.ua/ua/Ukraine+-+EU+export-import+helpdesk+/Non-tariff+regulation/Technical+Regulation>

15. Institute for Economic Research and Policy Consulting (2018) Harmonizatsiia tekhnichnoho rehulivannia, standartiv ta otsinky vidpovidnosti, uhoda pro otsinku vidpovidnosti ta pryiniatnist promyslovykh tovariv [Harmonization of technical regulation, standards and conformity assessment, agreement on conformity assessment and acceptance of industrial goods] Available at: http://www.ier.com.ua/ua/Ukraine_EU_project/materials/AA_title_4/barriers/harmonisation

16. The press service of the Ministry of Economic Development (2017) Minekonomrozvytku prodovzhuie pidhotovku do pidpysannia Uhody ASAA [The Ministry of Economic Development continues to prepare for the signing of the ACAA Agreement] Available at: <http://www.me.gov.ua/News/Detail?lang=uk-UA&id=81e80461-136b-4c87-bfb4-af6f5d06750b&title=MinekonomrozvytkuProdovzhuPidgotovkuDoPidpisanniaUgodiAsaa>

17. Cabinet of Ministers of Ukraine (2016) Rozporiadzhennia KМУ vid 24 liutoho 2016 r. #228-r "Pro skhvalennia Vseokhopliuiuchoi stratehii implementatsii Hlavy IV (Sanitarni ta fitosanitarni zakhody) Rozdilu IV "Torhivlia i pytannia, poviazani z torhivleiu" Uhody pro asotsiatsiiu mizh Ukrainoiu, z odniiei storony, ta Yevropeiskym Soiuzom, Yevropeiskym Spivtovarystvom z atomnoi enerhii i yikhnimy derzhavamy-chlenamy, z inshoi storony [The Resolution of the Cabinet of Ministers of Ukraine dated February 24, 2016 No. 228-p "On Approval of the Comprehensive Implementation Strategy of Chapter IV (Sanitary and Phytosanitary Measures) of Section IV" Trade and Trade-Related Issues «, Association Agreements between Ukraine, on the one hand, and The European Union, the European Atomic Energy Community and their Member States, on the other hand] Available at: <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/228-2016-%D1%80>

18. Nowak B. (2005) Implementation of Directives into Domestic Legal System. The Case of Poland. Yearbook of Polish European Studies. V. 9. Available at: <http://www.ce.uw.edu.pl/en/about-the-publishing-programme/the-yearbook/past-issues/?rocznik=9w2005&rid=80#programwydawniczy>

19. Makarenko I. (2017) Ekspert rozpoviv, chym nebezpechna ekspansiiia YeS dlia Ukrainy [The expert spoke about the dangerous expansion of the EU for Ukraine.] Available at: <http://www.unn.com.ua/uk/news/1707223-ekspert-rozpoviv-chim-nebezpechna-ekspansiya-yes-dlya-ukrayini>